

עיתון ולשון העיתון, כדי לנהל דרישה על ספרות. עד כדי כך.

אתה נשמע מריר...

— אני לא מריר. אבל אני נרתע בכל פעם מחדש, כשאני רואה את העצלנות האיומה של חלק גדול מאנשי השמאל. יש באפריים חוזר לצבא מישיפת אחר, שאותו אומר החייל הימני לאפריים, שהוא בעצם אוהב להיות מהחיים ומהצדק. והוא צודק, אם מותר לי לומר כך על חייל שנמצא אצל מפקדו בכיור, משום שהרג נער מפגין. **אצלנו, כלומר בשמאל הישראלי, פותחים בלי הרף חזיתות, אבל לא מוכנים להישאר שם. מתחייבים, אבל רק עד חופשת הקיץ, או שנת-השבתון; מתאמצים, אבל רק אם זה לא יוצר אי-נוחות; עובדים קשה, אבל רק לקראת הבחירות.** הדוניזם הולך טוב עם פאציפיזם והדוניזם הולך טוב עם אנטי-לאומנות והדוניזם הולך טוב כמעט עם כל סוג של אופוזיציה. יש לו רק מיגרעת אחת, להדוניזם הנהנתני — הוא מתעייף מהר ומוכן אפילו לעבור לצד הנגדי, אם הצד הנגדי מבטיח לו הנאות דומות. בעל-הבית הנהנתני הוא כמו חור בקרקעית. הוא יטביע אותך.

איפה, אם כך, החזית שלך?

— נו טוב, הרי החזית שלי, היא כמו צלב על הגב, ההצגה הזאת. בהתחלה הלכתי איתה לתיאטרון הממוסד (זה היה עוד בהשפעת תקופת המחלוקת הפוריה כל-כך של מילי-חמת-הלבנון. מי עוד זוכר אותה? זה כמו לפני עידנים). אחר כך הושלכתי לכלבי הצנוורה. אחר כך הלכתי לבד לבג"ץ ואחר כך הלכתי לעשות תיאטרון בחוץ. אני חושב שאפשר לעשות תיאטרון בחוץ. אשר לי, היום, אני כבר לא בטוח כל כך שהייתי רוצה לעשות תיאטרון בתוך המערכת הזאת, הלאומית. באמת. רק אל תתפוס אותי במילה. אני אומר שאני לא בטוח. תראה, תפאורה פוליטית יפהפיה כמו שעשתה טלי יצחקי להצגה, עם ציור הרקע שלה, לא היתה עוכרת בתיאטרון הממוסד, מה שלא יהיה. בגלל תוכן הציור. טלי לא תוכל אף פעם לעשות תפאורה פוליטית כזאת בתיאטרון חיפה, שם היא מוצאת את פרנסתה. אני גם לא בטוח שהמוסיקה המורכבת, המאוד פוליטית של שוש רייזמן ויוסי מרחיים, היתה עוברת בתיאטרון הממוסד. התיאטרון אצלנו מרגיל את קהלו — יותר ויותר — לנוממות אחרות, ירודות יותר, של "מה זה תיאטרון".

מה זה תיאטרון?

— אה, זו שאלה גדולה מדי לראיון עיתון נאי: תיאטרון יכול להיות האמנות המעוררת ביותר, ותיאטרון יכול להיות אמנות פוקחת עיניים, יותר מכל אמנות אחרת. כי מה קורה בתיאטרון? שחקן על הבימה קורא לך, או לשחקן אחר, בשם (כלומר, במילה). המילה יכולה להיות שקר, והיא יכולה להיות גם ריבוי על אודות אמת, בהתאם למה שהשחקן והבימאי והמחזאי רוצים: לשקר או לדבר אמת. אלו שתי האפשרויות: לשקר או לדבר אמת.

ההצגה חוזרת בימים אלה לבימה?

— כן. לשימחתי, דליק וולניץ מחלים ומתעקש כבר לחזור ולהציג. השבוע, חודש אחרי שהגיע המאמץ העצום שלנו אל קו הוינוק, הבכורה, אנחנו מתחילים קצת מחדש. יש לנו עוד הרבה עבודה. היו לנו רק שתי הצגות, באותו ערב ראשון, וגם אז התכוונו להמשיך ולעבוד, לשפץ, לתפור, בהתאם לתגובות של חברים ואוהדים. זו היתה הצגת הרצה במובן המלא של המילה. צריך עוד לקצר ולשפץ. כמה הרבה עבודה יש וכמה מעט כסף וכמה הרבה אויבים.

אתה לא מזגים בתיאור העיונות?

— תשמע סיפור. הבימאית והתפאורנית

הגישו בקשה לחז"ן, מוסד של "קרן תל אביב לספרות". כל מי שישב בישיבה שם הוא בוודאי ליבראל. גד קינר ורודי זינדר תוסם לוי וכמובן דויד אלכסנדר. כולם גם מלמדים תיאטרון באוניברסיטת תל-אביב. אנשי כבוד כולם, בלשונו של ויליאם הטוב. חלקם היו רוצים בוודאי לעשות גם תיאטרון, בלי לקחת סיכונים, כמובן, אבל בינתיים הם בעיקר יושבים בוועדות. הם החליטו לא לעזור לנו ובלי לגמק, כמובן. אחר כך מישוה עירער, כנראה, או הרגיש לא בנוח. לא אנחנו

אפריים לדבורקה לצאת לטיול והיא מציעה לו ביושב סרקסטי ללבוש את מיכנסיו, אחרי שלא הבחין כי נשאר בתחתוניו ואחרי שניאותה באמת לטייל, תוך שהיא מפטירה, "טוב, ש" לא נישאר לבד עם סכס ועם עצמנו", שוב עולה האור. אפריים עומד בחלון ומביט החוצה, כשהוא חובש כומתה ומשפט אותה ושוב חובש אותה, כאי-לו החלון הוא מראה. היא עוסקה בפריקת המיזוודה הקטנה, או ה-

אסתי קוסוביזקי (דבורקה) ודליק וולניץ (אפריים) בהצגה "אפריים חוזר לצבא"

עירערנו. ומה עשו הפקידונים? נאמר לי שהם ישבו ושינו את ההחלטה והחליטו שדווקא כן מגיעה לנו הקצבה, אלא שכיוון שההצגה כבר עומדת על הבימה, הם כבר לא יכולים לתת לנו כסף, משום שזה נגד התקנון לתת כסף להצגה שכבר עומדת. אתה הבנת את זה? ארבעה מרצים לתיאטרון באוניברסיטה ובקלות כזאת מגלמים תפקידונים של פקידונדונים בסדר טוטאליטרי. אז מה אתה רוצה מהחייל הפשוט ברחוב של שכס?

ובאמת היית כל כך לבד?

— לפעמים. לא תמיד. בזמן המאבק נגד הצנוורה נעזרתי בעוררין נפלא — דב חנין, שקבר את הצנוורה, והיתה גם טלי יצחקי, מההתחלה, ויותר מכל, היתה חברתי אלינה. אבל הרבה מאוד פעמים הייתי לבד מאוד. לא טוב היות האדם לבדו, אבל גם לא כבוד גדול כל כך.

אתה מרוצה מהראיון הזה?

— לא הייתי יכול לשאול את עצמי שאלות יותר טובות.

אפריים חוזר לצבא

(הקטע היחיד שנוסף למחזה בזמן ה"עבודה על ההצגה ולא הופיע בדפוס) בסיים הסצינה שבה מציע

דבורקה: (צוחקת) ואתה באמת לא זוכר שהזמנת אותי לבוא?

אפריים: (לא בטוח) מת?

דבורקה: (מבוכת) כמה פעמים. אמרתי לך (מהססת) שאהיה בסביבה, בטיול, ואתה הזמנת אותי להיכנס לבוא, אמרת לי אפילו שלא אעז להיות כאן בסביבה, בלי להיכנס אליך (אטיאט משחזרת), ואני אמרתי לך שאני לא רוצה להפתיע אותך ולהפוך למעמסה עליך ואתה ממש נפגעת ואמרת שלא אשכח שאני אשתך וששום דבר שאתה עושה כאן איננו סוד בשבילי, חוץ מסודות ביטחוניים כמיוחד. זוכר?

אפריים: (בחיך) אני אמרתי את כל זה? **דבורקה:** (מחיכת) מילה במילה. (פאוזה. אולי היא בודה את כל זה) או אולי אני חלמתי את כל זה, אפריים?

אפריים: (מתעייף לרגע) אולי אני מת? חיל להסתייד. לא חשוב, עכשיו שאת כאן — Welcome.

דבורקה: (ערמומית) אבל אני יכולה לנ"סוע מכאן, אם אתה רוצה.

אפריים: מה פתאום לנסוע? רק באת. (מוטרד. פאוזה. חוזר לנושא) באמת דיברנו על זה שתבואי?

דבורקה: (צוחקת) כן. (פאוזה) לא. (שינוי) אולי אני בודה הכל. (שינוי) אתה מוזקן.

אפריים: (כועס קצת) אני לא מוזקן, דבורקה. אני רק לא זוכר שאמרתי לך לבוא לכאן. (חושב). יודע שלא? לא יכול להיות שהזמנתי אותך לכאן. (פאוזה) כאן אני לבד. לבד. כאן טוב לי להיות לבד. כאן כמעט שכחתי כבר שאני נשוי. מתי זה יהיה?

דבורקה: (מקפלת חולצה) מתי יהיה מה?

נכנסת נחמה. שיער פזור. מרוש-לת. יחפה. לוקחת בשקט את הגיטרה מבחינה בדבורקה ורוצה לסגת, מה גם שאפריים מראה לה בתנועת-יד להתחפר. אבל אז היא מביטה שוב באפריים ושוב בדבורקה, הממשיכה להוציא דברים מהתיק. נדמה כאילו יש לה דברים בתיק שאותם היא מציגה, לאורך כל האירוע. כשנחמה מחליטה כבר לעזוב, אפריים מבחין שדבורקה ראתה הכל והוא משהה את החיילת עם הגיטרה.

אפריים: (המפקד) כן נחמה, מה העניין? את לא רואה שאני קצת עסוק כרגע?

נחמה: (בדלת. נפגעת) אה, רציתי להגיד... מה רציתי להגיד? (שהות) אה, כן, שהחזירו מישוה מאי-הפשוט. (שהות) אבל מאיפה? (שהות) אה, כן, מחקירה. (שהות) אבל את מי החזירו מחקירה? (שהות) אה כן, את הסטודנט.

דבורקה: (סרקסטית בשקט, לאפריים) פ"תחת מעונות סטודנטים? פתחת אוניברסיטה? לא, בטח סגרת אר-גיברסיטה.

אפריים: (לנחמה) איזה סטודנט? (שותקת. לנחמה. כמעט צועק) על איזה סטודנט את מדברת? אני לא יודע מה את רוצה!

נחמה: הסטודנט שעצרתם או כלילה כי שביל להוציא ממנו את הכתובת של הרפוס. אתה הרי יודע. בטח שכחת, אפריים. (נושכת את שפי-תיה, באיפוק גדול) החזירו אותו עם פנים מרוסקות... אתה מוכרח לגשת לראות אותו, אפריים. עכשיו...